

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СІЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 19 (1086)

Субота, 5 мая 1956 года

Цана 40 кап.

МАСКВА. 1 МАЯ

Працоўныя Масквы на першамайскай дэманстрацыі.

(Фотахроніка ТАСС).

Сонцам, яркім майскім сонцам заліта Красная плошча. Лёгі вецер калына мора сцягоў. І няма на зямлі куточка, дзе было б столькі кветак і святла, столькі ўзёмах і песень. У гэтых песнях усё, чым жывуць народы нашай вялікай шматнацыянальнай Радзімы — радасць жыцця, шчасце натхнёнай працы, смелы павет мары...

А ты, хто былі далёка ад Масквы — у палескай вёсцы або на незасяленай зямлі Антарктыды — у думках крончлі на Краснай плошчы і, слухаччы рэпартаж на радыё, ганарыліся за любімую Айчыну, за яе вялікі народ.

Аб намерах нашай дзяржавы, аб жаданнях працоўных горада і вёскі пераканана сведчыць надпіс на транспаранце і плакатах: «Мір», «Дружба», «Творчасць». З гэтымі плакатамі прыходзілі ў Маскву аленеводы Якуціі, маладыя энтузіасты аваяння палітных зямель Казахстана, будаўнікі гідрэлектрастанцый на Дняпры і Волзе, хлебаробы Беларусі і Украіны.

Іны прывезлі ў Маскву рэпартаж аб выдатных вытворчых поспехах сваіх землякоў. Дзякуючы ім, савецкім людзям, наша дзяржава за кароткі тэрмін ператварылася ў краіну электрычнасці, металу, навукі.

На адным з транспарантаў, які неслі ў калоне, значылася лічба выплукі сталі. У апошнім годзе шостага пяцігодкі яна да-

сягала 68,3 мільяна тон. Металургі вынаюць свае абавязкі перад Радзімай. Яны з месяца ў месяц перавыконваюць плаванае заданне на выплукі.

Ідуць калона за калонай.

Аб вечнай непарушнай дружбе народаў Савецкага Саюза сведчыць шматнацыянальная сям'я маскоўскіх студэнтаў. У Дзяржаўным універсітэце, напрыклад, вучыцца моладзь 59 нацыянальнасцей.

Дэманстранты горада віталі дарагіх гасцей з краін народнай дэмакратыі і капіталістычных дзяржаў. На чырвоных палотнічках, якія пшлі над плочай, народы Савецкага Саюза напісалі словы брацкага прыняцця працоўным Кітая, Польшчы, Чэхаславакіі, Венгрыі, Балгарыі, Югаславіі, Англіі, Залучаных Штатаў Амерыкі. Народы нашай дзяржавы заклікаюць да ўмацавання дружбы і супрацоўніцтва з ўсімі краінамі. Вось чаму сёрад мора кветак і сцягоў можна было ўбачыць надпіс «Вышэй сцяг барацьбы супраць небяспекі вайны, за мір і супрацоўніцтва паміж народамі».

З трыбуны маўзалея працоўнікоў прамысловасці і сельскай гаспадаркі, вучоных, студэнтаў і вучняў вітаюць кіраўнікі партыі і ўрада.

— Някая жыве непераможны сцяг марксізма-ленінізма! — разнісіць рэпартаж на плочы і дружным «ура», што ідзе ад сэрца, адказваюць многія тысячы дэманстрантаў.

Першамайская дэманстрацыя ў Маскве з новай сілай падкрэсліла адзінства народа і Комуністычнай партыі, жаганне савецкіх людзей умоваўчай дружбы паміж народамі ўсяго свету.

Гаворыць Мінск!

Як толькі стрэкі гадзінніка паказваюць 8 гадзін 20 минут, у эфіры чутца мелодыя папулярнай песні кампазітара Алоўнікава «Радзіма мая дарагая». Услед за пазыўнымі ўрачэсцямі і велічю гушчэ Дзяржаўны Гімн Беларускай ССР. Яшчэ некалькі секунд, і знаёмы голас дыктара абвешчае:

«Гаворыць Мінск!»

Так штодзінна пачынаюцца перадачы Беларускага радыё.

Радыевешчанне ў нашай рэспубліцы няспынна вядзецца з 15 лістапада 1925 года. У той час у Мінску налічалася ўсяго 307 радыёаматараў, а радыеўстаноўкі калектыўнага карыстання былі толькі ў 25 раёнах Беларусі. Цяпер у рэспубліцы каля 2-х тысяч радыевузлоў, 154 тысячы радыепрыёмнікаў, 648 тысяч радыеапаратаў. Толькі за адзін мінулы год у калгасах, саўгасах і МТС устаноўлена 120 тысяч радыеапаратаў, пабудавана 139 радыевузлоў.

Радыеўстаноўка ўвайшла ў быт працоўных. Асаблівай папулярнасцю карыстаюцца музычныя і літаратурна-драматычныя перадачы. Аб гэтым сведчаць пісьмы з усіх гарадоў і сёл Беларусі, а ў Украіні і Прыбалтыцы, з Варшавы і Берліна. У сярэднім у дзень прыбывае 300 пісем. Алы прасіць расказаць аб новабудуемых шостага пяцігодкі, другія прыводзяць заклікі на любімыя песні, трэція цікавае новыя творамі беларускіх пісьменнікаў...

Вось пісьмо групы радыеслухачоў з горада Магілёва. Яны дзякуюць работнікам рэдакцыі літаратурна-драматычнага вешчання за цікавую радыекампазіцыю «Хто смеяцца апошнім» на п'есе народнага пісьменніка рэспублікі Кандрата Крапівы. Становіць водгук у радыеслухачоў атрымаў пастаноўка «У добры час» па раманы І. Шамякіна. Закончана работа над радые-спектаклем «Сустрэнемся на барыкадах» па раманы П. Пестрака. Рыхтуюцца да пастаноўкі радыекампазіцыі па п'есах А. Булякова «Грозная пушча» і А. Балеўіча «Родная крыніца».

Галоўны рэдакцыя мастацкага вешчання ажыццявіла радыепастаноўкі па творах В. Шэкспіра і Ф. Шыллера, Н. Остроўскага і М. Горькага, Янікі Куналі і Якуба Коласа. Пачаў з гэтым за апошні час было арганізавана каля 200 перадач аб літаратурнай краіне народнай дэмакратыі.

Шырока практыкуюцца музычна-адукацыйныя перадачы, канцэрты-загадкі, трансляцыя оперы і сімфанічнай музыкі. Перад радыеслухачамі выступаюць не толькі прафесійныя харавыя і музычныя калектывы, але і ўзрэднікі мастацкай самадзейнасці. Асабліва падабаюцца слухачам песні ў выкананні хору калгаса імя Леніна Рымчыцка раёна Гомельскай вобласці, якім на працягу многіх год кіруе калгасніца, заслужаная дзеяч мастацтва БССР Т. Лапаціна, харавога калектыву Прысінкаўскага сельскага клуба Уздзенскага раёна пад кіраўніцтвам самадзейнага кампазітара П. Шындэўскага, музычных і драматычных калектываў Слонімскага, Пастаўскага, Вагншўскага і рату іных раённых і сельскіх дамоў культуры.

Жыхары вёскі Шчытэвіншч Старатракоўскага раёна Іван Вераб'еў і Уладзімір Галец у сваім пісьме пішучы: «Мы горада любім музыку народаў ССР, у якой адлюстравана гераічная барацьба працоўных нашай Радзімы на франтах Айчынай вайны і на франтах мірнай стваральнай працы».

А вось пісьмо радыеслухача з вёскі Яромкавічы Аранскага раёна Віцебскай вобласці: «Дарагое радыё! Да вас звяртаецца Літася Ніканор. А я майго імя піша вам мой унук Філіпай Пётр, а ўнучкаў карэспандэнткіх раз'ездах па краіне, у аператыўнай і палёнай «ліхораўке будзе».

Назваваюцца прозвішчы і імяны, прыводзяцца факты. Мабыць, варта было-б дзеся справядлівасці на тых-жа ўрачэсцях сходах і ў газетных падборках уславінчы і пра тых пісьменнікаў, якія ў свой час спрабавалі ўзабагаціць свёе жыццёвым і творчым вопытам у радзючых газет, а потым, набыўшы літаратурны імяны, раз называюць рашчы, што «малыя форма» ўжо не для іх. Можна загадаць паручыцца, што спіс літаратураў, якія не згодны «разменьвацца» на газетны павал і прызначаны адліным маштабам творчай дзейнасці толькі друкаванымі аркушамі, будзе ларой вялікім.

Чытач мае ўсе падставы закліць пытанне: чаму ў газетках не вядзі больш нарыска М. Вішнеўскага, не сустраецца публіцыстычнага артыкула В. Палескага, вельмі рэдка трапляецца гарачае і ўхваленае слова М. Паслядовіча? Год назад, у сувязі з Днём друку, многія чыталі артыкула І. Шамякіна. Пісьменнік расказаў, якое маральнае задавальненне прыносіць аму работа для газеты. Нешта мы пасля гэтага не бачылі артыкулаў І. Шамякіна, я-пісаных спецыяльна для газеты. Пры жалданні можна было-б назваць і іншыя імяны.

Газетная трыбуна заўсёды прыцягвае ўвагу лепшых савецкіх пісьменнікаў. З лепшымі імямі дзеяцтва ў народным сваім запавенным думкам, новымі ўражаннямі, правяралым правільнасць творчых задум, дапамагаюць людзям лепш зразумець чарговыя задачы комуністычнага будаўніцтва. Больш новых тэм, сюжэтаў, цікавых людзей, якія могуць стаць пратэптам для непаўторных вобразаў, сустрае пісьменнік, калі ён будзе разгледзе газету, як вельмі патрэбнае званне паміж сваім рабочым сталом і нашымі а-воламі, фабрыкамі, калгасамі! І якая шп-рокая і ўдзячная аўдыторыя павялічы ў літаратура, калі ён па прыкладу В. Маякоўскага, Д. Беднага, С. Маршак, Я. Коласа, М. Янкіўска не будзе шурацца пра-блемнага артыкула, нарыса, кароткага апа-

у мяне 35 і праўнукаў 20, і сам яшчэ працую ў калгасе па меры мажымасці. Выпрацаваў за год больш 130 працадзён. Прашу выказаць для мяне і майго павале-дзіна п'есу «Ленінскія горы», вальс «Дунайскія хвалі» і што-небудзь яшчэ аб накітат калгасных частушак».

Рэдакцыя Беларускага радыё трымаюць пэсуну сувязь з Украінскім і Літоўскім радыё, арганізуюць з імі абменныя радые-перадачы. Надаўна работнікі Казахскага радыё падтрымалі для нас некалькі перадач аб рабоце на палітных землях ма-ладых патрыятаў-беларусаў. Для Арменіі, Малдавіі, Латвіі, Азербайджана і некаторых іных брацкіх рэспублік мы падтрымалі спецыяльную перадачу аб музыч-най культуры БССР. Сотні твораў беларускіх кампазітараў і беларускіх народных песень у запісу на плёнкі накіравана ў краіны народнай дэмакратыі, якія, у сваю чаргу, прыводзяць нам свае музычныя і літаратурныя перадачы.

У канцы мінулага года сталіцу Беларусі наведалі загадчык міжнароднага аддзела ўраўніння радыевешчання Кітайскай Народнай Рэспублікі тав. Цю Ін. Ён падрабозна пазнаёміўся з арганізацыяй радые-вешчання ў Беларускай ССР, гутарыў з работнікамі рэдакцыі палітычнага і мастацкага вешчання. У сваю чаргу, Цю Ін расказаў, як арганізавана радыевешчанне ў КНР, як працуюць кітайскія радыежур-налісты.

Галоўнае ўпраўленне радыефармацыі Міністэрства культуры БССР з'яўляецца членам Міжнароднай арганізацыі радыевешчання (ОІР), створанай 10 год назад, і прымае актыўны ўдзел у яе дзейнасці.

У калектыве Беларускага радыё сёньня маюцца людзямі, якія працуюць на гэтым важнай участку ідэалагічнага фронта дзейнасці год. На працягу 26 год назменна выконвае свае абавязкі дыктар Л. Батвінік. Па многа галоў працуюць на радыё адказны рэдактар сельскагаспадарчых перадач Д. Тучэнка, загадчык сектара выпуску Т. Раўбэўска, тыммайстар М. Альхова, інспектар па рэкламе Г. Ліпкіна, перакладчыца С. Галубо і іншыя. Каля 25 год заважае цэнтральнай апаратнай радыецэнтры А. Голер.

У гэтым годзе ў ста-ліцу нашай рэспублікі ўступіла ў строй першая чарга тэлевізійнага апарату, абсталяванна навейшай айчынай апаратурай. Пробныя перадачы Мінскай студыі тэлебачання вядуцца 3 разы ў тыдзень. Іх прымаюць не толькі мінчане, але і жыхары Оршы, Асі-повіч, Калінінкі і рату іных гарадоў. Радыеапарат тав. Кернаўскі зрабіў пры-стававанне, якое да магчымасці жыхарам Гомеля прымаць тэлевізійныя перадачы з Кіева.

Па ўсёй краіне ідзе добрая слава аб працуючым Мінскага радыеапарату. Радые-прыёмнікамі і тэлевізарамі «Беларусь» карыстаюцца не толькі ў Савецкім Саюзе, але і далёка за яго межамі.

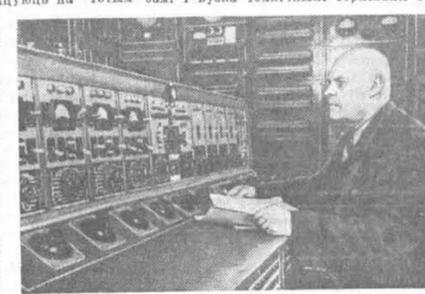
У Дзяржаўных XX з'езду КПСС па шоста-таму палітбюроўскаму плану развіцця народнай гаспадаркі ССР на 1956—1960 гады прадувадзяцца далейшае расшырэнне і паліпавненне радыевешчання і тэле-бачання. Магутнасць радыевешчальных станцый за пяцігодку павялічыцца не менш чым на 90 працэнтаў, будзе забя-печана шырокае ўкараненне ультра-ка-роткахвалявага радыевешчання. Будучы

створаны спецыяльны канал сувязі для абмену праграмамі паміж тэлевізійнымі станцыямі Масквы, Ленінграда, сталіцы савецкіх рэспублік і іных буйных гарадоў краіны.

У Беларускай ССР за гадзі шостага пяці-годкі значна ўзраста сетка радыевузлоў, паліпавненне якасць радыевешчання і тэле-бачання. Судэральная радыефікацыя кал-гасаў, саўгасаў і МТС будзе закончана ў 1958 годзе. У вёсках, якія правіла, паче-р будуюцца магутныя радыевузлы РДП-10. Можны такі вузел абслугоўвае тысячы да-моў калгаснікаў, практычна ў эксплуата-цыі. Сёлетня ў сельскай мясцовасці будзе ўстаноўлена 167 тысяч радыеапаратаў. За-кончаны работы па мантажу двух ультра-кароткахвалявых вешчальных станцый, якія даць магчымасць мець высокака-насны прыём радыеперадач.

У гэтым годзе працягнуцца работы па будаўніцтву другой чаргі Мінскага тэле-візійнага цэнтру. У хуткім часе пачнецца будаўніцтва тэлевізійных цэнтраў у п'яці абласцях. Ужо вядуцца падрыхтоўчыя ра-боты па абсталяванню маламатэрыяльных рэ-трансляцыйных тэлевізійных устаноўак у Баранавічах, Бабруйску і Слуцку. Закон-чана праектаванне і ў хуткім часе пачне-цца будаўніцтва Дома радые ў Мінску. У новай пяцігодцы Галоўнае ўпраўленне радыефікацыі і Беларускае радыецэнт-раўрамаюць навейшую гуказапісваючую і ра-дыевешчальную апаратуру, новыя ўзоры партрэтных магнітафонаў.

У арганізацыі радыевешчання ў рэ-спубліцы сёньня ямаю сур'ёзныя не-дахопы. Асаблівыя перадачы па прамысло-вых і сельскагаспадарчых тэмах маюць павярхоўны характар, перанасычаны ліч-бамі і вузка тэхнічнымі тэрмінамі. Істот-

На здымку: А. Голер у апаратнай.

У БЕЛАРУСКАЙ СТАЛІЦЫ

Першамай гэтага года прыметна адрозніваецца ад свята мінулых год. Той, хто бачыў дэманстрацыю ці сам ішоў па ўпрыгожаных кумачом вуліцах, хто сядзеў пад радыепрыёмнікаў, чуў, кожны было вяселісцё і смеху ў калонах дэманстра-нтаў, на плочах, у дамах. Усюды — песні, музыка, танцы. І хоць дрэвы лічце не апраўдзілі ў зеляніну, многія лічце, што вясня гэтага года прайшла незва-чайна рана. І гэта так. Яе прыкметы ач-чуваліся ў лютым, калі ў сталіцы нашай Радзімы Маскве начаў працу XX з'езд Комуністычнай партыі.

Дэманстрацыя працоўных сталіцы Бе-ларусі з'явілася не толькі доказам адзі-нства народа з Комуністычнай партыяй і Савецкім урадам, але і своеасаблівым рэпартажам працоўнікоў шостага пяцігодкі.

Калона за калонай на працягу трох гадзін ішлі піонеры і аўтамабілебудуўнікі, вучоныя і муляры, пісьменнікі і служачыя ўстаноў. Кожны сэрцам рэпартажаў Радзіме аб творчых поспехах і ў думках прысягаў не шкадаваць сіл для таго, каб любімая Айчына стала яшчэ больш багатай і прайгожай.

З лозунгамі і плакатамі, ўпрыгожанымі жывымі кветкамі, ідуць калоны Сталін-скага раёна — буйнейшага прамысловага раёна сталіцы. Трактаразаводцы сустралі Першамай выдатнай вытворчай пусе-нтай — з канвеера сшыў першы тусені-чны трактар новай маркі «ГТД-40». Га-та — магутная манеўравая машына з дзельнымым матаром у 40 конскіх сіл. Радыёна ласной прамысловасці краіны ў бліжэйшых месцах атрымаюць першыя трактары гэтай маркі.

Прадукцыяў Мінскага аўтамабільнага заводу добра ведаюць далёка за межамі нашай Радзімы. 25-тонныя самавалы можна ўбачыць на дарогах Кітайскай Народнай Рэспублікі і дэмакратычнай Германіі. Шкваніца гэтымі машынамі аўтамабілебудуўнікі Францыі, Італіі, Англіі. Калона аўтазаводцаў рэпартаваа Радзіме аб тым, што конструкторы і ін-жынерна-тэхнічны персанал заканчваюць праяктыныя работы па стварэнню 40-тон-нага самавалы.

Напярэдадні Першамай новых вытвор-чых поспехаў дабіліся рабочыя веласіпа-нага і падшыпнікавага заводуў.

Але сёньня і такія прадпрыемствы, якія ўдзельнічаюць у першамайскай дэманстра-цыі ўпершыню. Гэта — камвольны і па-

ліграфічны камбінаты, гадзіннікавы завод. Упершыню ўдзельнічае ў дэманстрацыі беларус Леанід Веліцэ. Ён надаўна прыхе-даў на родную зямлю з Бразіліі.

З п'есамі аб нашай вялікай Радзіме ідуць рабочыя і служачыя, хатнія гаспа-дыні і пенсіянеры, вучні і студэнты. Маюць гаварыцца інасу рабочыя радые-завода. Да свята завод выпусціў першую партыю тэлекамбінатаў. Ідуць работнікі мастацтва. Упершыню на дэманстрацыі артысты Тэатра новага гледача. У дзень 1 Мая яны выпусцілі новы спектакль па п'есе «Кашанне Ані Бароккі».

Калона дэманстрантаў на Цэнтральнай плошчы.

А ўвечары людзі было на вуліцах Мінска. Зазвалі тысячы электрычных лампачак і асветлілі горада. На Цэнтраль-най плошчы, у скверах і парках сталіцы іграў аркестры, а на бульвары імя Дзяр-жынскага можна было бачыць, як танца-валі ў пары кардыў юная студэнтка тэх-нікума і ветарын двух войнаў 65-гадова пенсіянер Міхалі Афанасевіч Сіневіч.

І сімвалам урачэсцямі, свята вясны і намагаюцца з'явіліся артымерыіска звалі, што распыталі ў мірным небе сталіцы яркія агні першамайскага салюта.

С. ХАЗАРСКІ.

Пачэсная трыбуна

Звычайна перад кожным святам у рэ-дакцыях газет пачынаюць думаць, каму з пісьменнікаў заклікаць публіцыстычным ар-тыкула, верні. Літаратары «першага рангу» музюна адбіваюць атакі і толькі ў радзючых выпадках агаджаюцца лад адказ праз не-калькі дзён. Часцей за ўсё адказ бывае алоўным: «Няма часу, чужа алаварачна ад работы над раманам, п'есаў, п'есаў». Але работнікі рэдакцыі — народ настой-лівы, і пасля ўсялякіх намаганьняў ім усё-ж удаецца ўпрыгожыць святочныя нумары газет літаратурным матэрыялам.

Пры знаёмстве з камілетамі газет заў-важаеш дзіўную законамернасць: выступ-ленні пісьменнікаў у друку прыпадаюць галоўным чынам на першыя вясновыя саўбоў, уборкі ўраджаю. Скончваюцца чарго-выя гаспадарча-палітычныя кампаніі — і месцамі ў газетках не бывае літаратура-га нарыса, апавядання, верша, гумарэскі.

Каго вінаваціць у тым, што такі каля-ндарны падыход да важнай творчай і гра-мадскай справы ўкараніўся вельмі глыбо-ка? Трэба думаць, што взываты асноўна-ва і рэдакцыі і пісьменнікі: першыя — у тым, што шукаюць літаратурны матэрыял толькі для святочных і спецыяльных нумароў газет, другія — у недаацэнцы ма-савага друку, як трыбуны і найбагачей-шай крыніцы жыццёвай практыкі, вопы-ту.

Бадай, толькі адна рэспубліканская газета «Звязда» ўжо даўно і не без поспе-ху праводзіць конкурсы на лепшы літа-ратурны матэрыял і знаходзіць усё новых аўтараў, якія ведаюць, што скажаць чыта-чу. Мы не лічым, што конкурс можа за-мяніць усё іншыя формы творчай сувязі рэдакцыі газет і пісьменнікаў. Але вопыт «Звязды» паказвае, што пры жадамі мож-на знайсці і цікавыя, хваляючыя тэмы, і аўтараў, і месца на газетнай старонцы для нарыса, вершавааага фельятона, апа-вядання.

Кожны год, калі мы адзначаем Дзень друку, гаворыцца ямаю правільных слоў аб тым, што творчая малодсць многіх вядомых цяпер пісьменнікаў прайшла ў

вядання, пераважанай газетнай «шпакі», тэкстоўкі пад сатырычным малюнкам!

Газета для пісьменніка — не толькі школа жыццёвага вопыту, не толькі кры-ніца ўзабагацэння новымі ўражаннямі, і-п'якымі назірваннямі, добрымі дэталіямі і фактамі, якія могуць спатрабіцца для шы-рокага мастацкага палатна, але і вельмі аручная і нічым не замінная арэна гра-мадскай дзейнасці. Значную карысць для будучыні нашай літаратуры магла-б пры-несці актыўнае дапамога старэйшых пі-сьменнікаў маладым пэтам, праявікам, драматургам, крытыкам, рэцэнзентам, якія пачынаюць свёе творчэе дзейнасць у газетках. Ш-ж не вядзіце і агульнае для ўсіх п'ясцае адрываць сярэд гэтай твор-чай моладзі новыя таленты, новыя імяны і вывесці іх «у людзі»?

Самы блізкі кантакт уапенна неабходны і рэдакцыям газет і пісьменнікам. Знайсці тут агульную мову не так цяжка, як та-гата, бадай, не траба ні прамысловых ме-ра, ні спецыяльных пастаноў. Але п'я-ныя арганізацыйныя мерапрыемствы зусім не паходзяць.

У свёе час у друку павялілася паведа-ленне аб тым, што наша пісьменніцкая арганізацыя пасылае творчую брыгаду на будаўніцтва Васілевічскай гід-раэлектрастанцыі. Брыгада не аручы-ла з месца. А якія творы, у тым ліку і нарысы для газет, могуць быць п'я-саны на матэрыяле з Дова і Васілевіч пра барацьбу беларускага народа за ажы-ццяўленне велічэага плана шостага пяці-годкі!

Варта і газетам не трымаць у скрадзе сваё творчае пламя, знайсці з імі пі-сьменнікаў, больш актыўна прыцягваць ква-ліфікаваных літаратураў (і не толькі ў календарныя дні) да ўдзелу ў аператыў-най рэдакцыйнай працы. Усё гэта да-паможа яшчэ вышэй узняць ролю друкава-нага слоў у комуністычным выхаванні працоўных, у мабілізацыі людзей на са-маадданую барацьбу за новыя поспехі ў комуністычным будаўніцтве.

Я. ГЕРЦОВІЧ.

Святочныя калоны праходзілі і так...

Зв'язць песні ў новых клубах

Прасторны, светлы будынак вырас у калгасе імя Кагановіча Лідскага раёна напярэдадні Першамай. Гэта — новы клуб сельгасаршчы. У святочны вецар сюды ўпершыню сабраліся калгаснікі, і загучала ў клубе песня. З цікавай праграмай выступіў калектыву мастацкай самадзейнасці.

Але гэта ў раёне не адзіны новы клуб, у якім сустракалі Першамай калгаснікі. Заможным і культурным стала жыццё ў многіх сельгасаршчы-лях. І там сваімі сіламі былі пабу-даваны новыя клубы. У іх — гля-дзельныя залы, бібліятэкі, пакой гурткавай работы.

З п'есамі аб Радзіме, аб шчаслі-вым і зможным жыцці правілі свята ў новых клубах хлебаробы ар-цельей імя Калініна, «Ударнікі» і «Першае мая».

Мінск увечары.

Сувязь радыеаматараў

У асабістым альбоме Мінскага радые-аматара Валіяныя Бензар захоўваецца некалькі сот папшокаў. Алы з іх прыбылі з Будапешта, Варшавы, Сафіі, Белграда, другія — з розных гарадоў Францыі і Англіі. Алоўным Бензару удалося звязацца па радыё з радыеаматарамі Амерыкі. І як заведзена традыцыя, радзюсты потым аб-мяняліся папшокамі.

Валіяныя Бензар даўно займаецца ра-дыёсправай. Ён дасканала авалодаў тэхні-кай перадачы на ключы, умела абслугоўвае складаную апаратуру. За апошні час Бензар устаноўваў сувязь са 123 радые-станцыямі свету.

Добрыя поспехі дасягнуты і радыеама-тарам Георгіем Радзюном. Ён устаноў і сувязь са 100 станцыямі і ва Усесаюзных

спаборніцтвах заняў трэцяе месца. Плённа працуюць і іншыя кароткахвалявыя клубы. Надаўна Бензару удалося звязацца з радыестанцыяй Пулючыны полюс — 5. Па-лярнікі паведавалі беларускаму радыеама-тару аб сваёй даследчай рабоце і жыцці. Бензар расказаў аб жыцці працоўных рэспублікі, перадаў прытаненне аджажым палярнікам.

Латвійскі край. За кароткіх гадоў на сядзібе палітэра Егор'скага саўгаса вырастае добраапрацаваны пасядак. Вялікая папулярнасць сярод пасяельцоў кірмаша бібліятэка, у якой налічваецца больш за тры тысячы кніг. Іх прыслалі камсамоцы Масквы, Краснадарскага краю і Кемеравскай вобласці.

На здымку: у бібліятэцы Егор'скага зернесаўгаса.

Фота В. Нікалава. (Фотакроніка ТАСС).

ГЭТАГА ПАТРАБУЕ ЖЫЦЦЁ

(Заметкі лектара)

Вось ужо трыццаць гадоў, як я выступаю з дакладамі і лекцыямі перад сельскімі, галоўным чынам, на п'ятынах міжнароднага жыцця. Шмат разоў пазней выступалі перад рабочай ці калгаснай аўдыторыяй і адукацыйнае матэрыялае задаваленне. Але былі, вядома, і навуцы.

Прыгадаю адну з першых сваіх лекцый. ...Вялікі клуб будаўнічага тэатра. Сотні вачэй накіраваны на сцену. Вядома, і вельмі хваляюся. Пачынаю гаварыць даволі напружана, але наступнае супакоўваецца. Здаецца, усё ідзе добра, хоць зрэдку пераходзіць шпурт у зал, а некаторыя таварышы паглядаюць на гадзіннікі. Расказваю аб нашых поспехах у барацьбе за трымаць мір, аб ачужаных пакоях імперыялістычнага палітычнага каўнаў, аб задачах савецкага народа... І вось, нарэшце, лекцыя скончылася. Як гэта ні дзіўна—ніводнага пытання! Людзі ўстаюць і разыходзяцца...

Валення, бо тэарэтычныя паказанні, правільныя самі па сабе, былі адарваны ад практыкі, ад жыцця.

Хоццця закрануць і некаторыя іншыя пытанні лектарскай работы, якім, на жаль, у нас надаецца ўсё яшчэ мала ўвагі. Я маю на ўвазе прамоўніцкае майстэрства лектара, культуру яго мовы. Майстэрства прамоўніцкае—вельмі важнае. Для авалодання ім патрэбна вялікая, руплівая работа, а галоўнае—апоўненне душы і вясельце слова.

На самай справе, форма падачы матэрыяла мае часам не меншае значэнне, чым змест лекцыі. Нярэдка мы бачым сведкі таго, як зместнае лекцыя авалодваецца зусім сапсаванай драматэрыяй і выкладанні.

Цяжка і непрыемна слухаць прамоўніцкую лекцыю ў такім выглядзе, якім, як «звычайна», «звычайна кажучы», «так кажаць», «між іншым» і інш. Памытаю, як студэнт выкладчыка факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, заўважыў, што адзін з дацэнтаў шмат разоў паўтарае словы «так кажаць», трынаццаць разоў яго «так кажаць лектары».

Зусім недапушчальна скажэнне паказанняў у словах і іх няправільнае вымаўленне. На жаль, даволі часта іншы раз чуць, як лектары бяспадзепа скажэння мовы, заўважваючы: «адгэлага значэнне» (замест «слова значэнне»), «меда ролю» (замест «адгэлага ролю»), «гэта характарыстыка аб тым, што...» і г. д.

У лекцыях не павінна быць залішняй шматслоўнасці, пустых, траскуцкіх скажэнняў. Бо гэта—тое-ж слоўнае смецце!

Аднойчы пры азнамленні з тэкстам лекцыі на медыцынскую тэму я быў адзіночым тым, як аўтар—вядомы ў рэспубліцы прафесар—з вялікай стараннасцю даводзіў, што «з сэрца памыкаюцца прыродныя зарываннія псукоўнае хуцка, а ў судзіне—паважна», што «мышлі трэба пратрымаць шляхам адчынення вонкаў» і г. д. Гэтыя словы нагадалі мне прапаніцы і ад тым, што «своі ядучыя авес», а «Вольга ўпаўлае ў Баспійскае мора».

Мноства цытат таксама сталае слухачоў, глушыць непасрэднае жывое слова, пераказвае лектара наладзіць кантэнт з аўдыторыяй.

Комуністычная партыя вучыць нас, лектараў, што рэвалюцыйная тэорыя—не збор астымаў і дэмаў, а фармулы, а базовае кіраўніцтва да практычнай дзейнасці на пераўтваренні свету, на будаўніцтву камунізму. Лектар абавязаны не толькі сур'ёзна і ўдумліва рыхтавацца да кожнага свайго выступлення, але і быць добраапрацаваным на ўсім, нават у дробязях.

Прыгадаю такія выклады.

...У рабінным Доме культуры заканчвалася лекцыя аб міжнародным становішчы. Лектар, немалады ўжо чалавек, спакройна адказаў на запытанні аму пытанні. Усё ішло добра да таго часу, пакуль азіна са слухачоў не папырыўся яго расказаць аб Вандунскай канферэнцыі і аб тым, дзе выходзіць горад Вандунг. Памятаю, наспыхова спраўніўшыся з першай часткай пытання, лектар нечакана сумоўся. Яго ўвазна наўважана рухалася па карце свету, што вясела на сцене, нейкімі дзіўнымі рыўкамі пераказваючы вялікую прастору ад Карачы да месца Дыбна Навіе. Чым далей, тым лектар больш пераваўся. Ён быў вельмі збантэжаны, твар яго заліла чырвані.

Цяжкае пачуццё няёмкасці расло і ў залі. З радоў сапачатку ціха, а потым усё тучней чутася галасы, якія падказвалі: — Правей... Правей! — Яна! Інданезія!

Урашце, агульнымі памананнямі слухачоў і лектара, Вандунг быў знойдзены... Аднак горкі асялак застаўся.

Лекцыя была прычытаная добра, лектар выдатна ведаў матэрыял, але ён «не прапрацаваў з картай» і не меў мужнасці гэта праманцаць.

З аўдыторыяй трэба быць сумленным!

Перад намі, лектарамі, стаць вялікі і адказны задачы на прапаганда ідэй марксізма-ленінізма, па глыбокаму і ўсебаковым расстуамажэнню матэрыялаў XX з'езду КПСС, на забяспячэнню даейшага ўздыму вытворчай і палітычнай актыўнасці працоўных.

Ва ўсёй сваёй рабоце мы абавязаны кіравацца гістарычнымі рашэннямі XX з'езду партыі, мудрымі ўказаннямі вялікага Леніна аб тым, што «ён прапаганда павінна быць пабудавана на палітычным вопыце гаспадарчага будаўніцтва».

В. ШЭУЛАК.

член Таварыства на распаўсюджванне палітычных і навуковых ведаў БССР.

Палепшыць падрыхтоўку актёрскіх кадраў!

У нашай краіне больш дзесяці вышэйшых навуковых устаноў, якія рыхтуюць актёраў для драматычных тэатраў і кіно. Але якасць падрыхтоўкі маладых спецыялістаў для тэатраў накідае жадаць лепшага.

XX з'езд КПСС ускрыў сур'ёзныя недахопы ў сістэме вышэйшай адукацыі. Азіна з асноўных недахопаў—слабая сувязь вышэйшай школы з жыццём, з практыкай, з вытворчасцю. Гэта даляем і поўнасцю вытворчасцю і тэатральным інстытутам. Нашы інстытуты адарваны ад тэатраў, ад якіх рыхтуюць кадры.

Наўважана ў Маскве закончылася Тэсеаўская нарада па пытаннях палепшэння падрыхтоўкі актёрскіх кадраў, арганізаваная Упраўленнем навуковых устаноў Міністэрства культуры СССР і Усерасійскім тэатральным таварыствам.

Пытанні, абмеркаваныя нарадай, хацелі непасрэднае дачыненне і да нашай рэспублікі. І ў нас студэнты Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, праходзячы курс навучнага, слаба звязаны з тэатрам. Іх агульнаадукацыйная і тэатральная падрыхтоўка слаба спалучаецца з вытворчым навучаннем. У выніку пасля скончання інстытута студэнты недастаткова маюць канкрэтных творчых навыкаў.

Станоўча вырашыць праблему можна толькі арганізаванай пры інстытуце тэатра, у якім-бы студэнты маглі выступаць перад гледачом у касцюмах і грывах. У канкрэтнай практычнай рабоце студэнт можа на працягу двух апошніх год навучнага замацоўваць і развіваць веды на актёрскаму майстэрству. Непасрэдна на практыцы, пад кіраўніцтвам тых-жа педагогаў ён будзе набываць прафесійныя навыкі, якіх яму не хапае. З арганізаванай навучнага тэатра станоўча вырашыцца пытанне практычнай падрыхтоўкі, якая пачае зводзіцца да мінімуму і мае выпадковы характар.

У цяжкіх умовах работы Беларускага тэатральнага інстытута (на нарадзе высьветлілася, што гэта—азіна ў краіне тэатральна вышэйшай навуковай ўстаноў, якая не мае свайго спецыяльнага паманання), пры дзейнай дапамозе з боку Міністэрства культуры БССР практыку студэнтаў можна праводзіць на сценах тэатраў і вялікіх клубоў. Два дні ў тыдзень—памятаюць і аўтары—памятаюць тэатраў імя Я. Куналіна, Рускага і ТЮГ'а варта было-б прадэманстраваць студэнтам для паказу іх вучобных лекцыяў. Ражысёрам мінскіх тэатраў, якіх а'зучаюць і педагогамі інстытута, трэба смелай і шырэй прыцягваць сваіх студэнтаў для ўдзелу ў спектаклях тэатраў, што будзе садзейнічаць прафесіянальнаму росту маладога актёра.

З мэтай набліжэння навучнага актёра да сцены неабходна перагледзець існуючую праграму курсу майстэрства актёра. Згодна з гэтай праграмай, студэнтам даводзіцца выступаць перад гледачом толькі з трыццаці курса, у той час як дзяржаўны інстытут тэатральна-мастацкага ў Маскве, дзе распаўсюджвалася праграма, сам практыкуе выступленні студэнтаў ужо на першым курсе—на вечах, у канцэртах. І гэта правільна. Натуральна, што ў гэтым пытанні да кожнага студэнта трэба падыходзіць строга індывідуальна.

Пакуль-жа на працягу чатырох год навучаня студэнты пабываюць шырокай, планарнай, сістэматычнай практыцы. Прышоўшы ў тэатр непасрэдна з класа, не маючы ніякага практычнага вопыту, вымусіць часта губляцца перад першай-жа буднай роляю. Губляцца не таму, што ў яго не хапае творчых сіл, адзінасна і ведаў добра зрабіць ролю, а таму, што зрабіць ён трэба хуцка—за 20—25 рэпетыцый, якіх адводзіцца для работы ў большасці тэатраў перыферыі. Каб малады актёр умеў павільна працаваць над роляю ў такіх складаных умовах, яго іпшэ ў інстытуце, на працягу

ўсяго апошняга года навучаня, трэба паставіць па ўмовах, блізка да тэатра.

Прафесар М. Кедраў (школа-студыя МХАТ) у сваім дакладзе ўважлівае пытанне павышэння ўзроўня педагогічнага майстэрства ў ідэя-творчым выхаванні актёра. Ён правільна адзначае, што ў савецкім мастацтве за апошнія гады з'явілася на сцене рэвалюцыйнае жыццё чалавека наогул, што актёры аднолькава іграюць ролямі Чэхава і Горкага, Остроўскага і Шэкспіра, не ачуваючы каіра твора, сур'ёзна і асабіста мовы аўтара.

У студэнтаў неабходна выхоўваць пачуццё формы. Быў час, гаворыць прафесар В. Захава (вучылішча імя В. Шчуціна), калі нас адукавалі ад формы, калі амаль усё жыццё пашукалі ад аўдыялізацыі фармізмам. Напраўдзіна, што на трохі і чацвёртым курсах у нашых школах адукацыйнае сідэнічнае практыкаванне на элементны вобразы: характэрнасць, увагу, запіранне, рух, на носку касцюма і г. д. Такія практыкаванні неабходна праводзіць. Кожнае з практыкаванняў прымае безумоўную карысць студэнту ў рабоце над роляю, у выхаванні ў ім пачуцця сідэнічнай формы.

Другой прычынай слабай падрыхтоўкі маладых актёраў з'яўляецца раздзяленасць у рабоце педагогаў, якія выкладаюць майстэрства актёра з педагогамі іншых дысцыплін. Чамусьці кожны педагог, кожная кафедра адказае толькі за свой прадмет. У выніку азіна і той-жа студэнт выдатна рыхтаецца ў танцы і скачках, вугаваты ва ўрмыку, добрую ацнку атрымавае па сідэнічнай мове і зусім не ўмее гаварыць у спектаклі.

Асабліва горача абмяркоўвалася на нарадзе пытанне ўзаемадзейнасці кафедраў майстэрства актёра і сідэнічнай мовы.

Некаторыя ражысёры і педагогі гавораць: галоўнае—гэта пражыўшы паводзіны ў прапануемых акалічнасцях, мізапсцэна, а слова—гэта пасля...

Вось чаму малады актёр, прышоўшы ў тэатр, зусім не працуе і не ўмеючы працаваць над словам. Да майстэрства слова абыякава пачаю ставіцца і старэйшыя паваленне актёраў і ражысёры тэатраў.

Выкладанне сідэнічнай мовы ў ВНУ паставілена дрэнна, у той час, як гэты прадмет павінен займаць аднолькавае месца з майстэрствам актёра. Трэба ўважліва аўтарытэт гэтай дысцыпліны і ў нашым інстытуце.

Неабходна аб'єднаць усё намаганні, каб выхаванне са студэнта мастака-творцы. Праблему ідэя-палітычнай падрыхтоўкі маладога актёра зноў-такі можна паспяхова вырашыць толькі ўсім педагогам разам. У нас-жа прывыклі да таго, што справа маральнага выхавання актёра пераказваецца толькі на педагогаў майстэрства актёра. Гэта памылковае практыка. Безумоўна, задача ідэя-палітычнага выхавання будучага актёра з'яўляецца неад'емнай часткай прадмета майстэрства актёра, але гэта абавязак і іншых кафедраў. Не вырашыўшы гэтай задачы, педагогі не змогуць паспяхова вырашыць ніводнай творчай задачы—ні эпоха, ні ўрмыўка, ні тым больш, спектакля.

Палепшыць якасць падрыхтоўкі маладога актёра можа і самастойная работа, пра якую многа гаварылася на нарадзе. Неабходна пазначыць навуцальны прадэс тэа, каб у студэнтаў заставаўся час для самастойнай работы. Добрыя самастойныя работы варта ўважліва і доражаваць іх аказанне. Трэба даць студэнтам прастору для думак, для творчай фантазіі, усяляць падтрымліваць, развіваць ініцыятыву, даваць студэнту больш самастойнасці ў творчасці. Усё гэта дапаможа хуцкаму раскрыццю індывідуальнасці маладога актёра, павысць яго пачуццё адказнасці ў рабоце, умацуе ў ім пачуццё калектывізма.

Важнейшым элементом у сістэме выхавання актёра з'яўляецца аб'ектыўна ацэнка яго адукацыі. І ў нашым інстытуце

туде нярэдка выпадакі, калі студэнт пераацэньвае, захвалюецца, утойваюць яго недахопы. У выніку павіж вельмі высокай марай студэнта ў інстытуце і рэальнай рэалізацыі ў тэатры нагляднае разрыў. Трэба быць больш прынцыповымі ў п'ятынах ацэны адукацыі студэнта, не дапускаць пры прыёме памылкаў, а ўжо калі і дапусціць, дык зчасова і ратуча выпраўляць іх, г. зн. пачаць перагараж курсу-расставацца з тымі, хто не мае адукацыі.

Правільны падбор курса ў многім вырашае поспех навучаня. У нашым інстытуце з кожным годам павышаюцца патрабаванні пры прыёме, і ўсё-ж яны не настолькі высокія, каб супакоіцца. Ва ўмовах работы маскоўскіх вышэйшых навуцальных устаноў, магчыма, і няма патрэбы часта адзіна на перыферыі і падбіраць адукацыю для тэатра моладзь непасрэдна на месцах. Конкурсы ў маскоўскіх ВНУ штотог дастатковы, каб выбраць сапраўды таленавітых людзей. Але ва ўмовах работы Беларускага інстытута пытанне аб прыёме на першы курс павінна вырашацца некалькі інакш. Неабходна ўсталяваць самую дэсную і шырокую сувязь з мастацкай самадзейнасцю, сістэматычна выкладчыкам у раёны, вёскі і вобласці на агляды, каб на месцы адбіраць найбольш адукацыйных людзей. У наборы студэнтаў павінны прымаць актыўны ўдзел педагогі кафедры майстэрства актёра, увес калектывы выкладчыкаў. Часта бывае, што не ўсебакова праверыўшы якасць паступаючага, прымаюць людзей з хронічнымі галасамі, з неплаўнымі дэфектамі ў дмцыі, вымаўленні, лоздзёй, у якіх адукацыйнае пачуццё рытму, сыха, а іны раз і зрок...

Не менш важна ў павышэнні якасці падрыхтоўкі актёрскіх кадраў палепшэнне арганізацыі навуцальнага працэсу. Навуцальны план актёрскага факультэта паваруваць. У выніку студэнт заныць ў інстытуце з 9 раінаў да 10—11 гадзін вечах. Стараннага, прадуманага перагляду патрэбуюць праграмы як па спецыяльных, практычных дысцыплінах, так і па дысцыплінах агульнаадукацыйнага характа.

Агульнаадукацыйныя і тэарэтычныя прадметы ў нашым інстытуце іны раз чытаюцца дагматычна, не творча. Сухі, націтанні пераказ матэрыяла не можа запінаць студэнта актёрскага факультэта. Між тым педагогі іпшэ недастаткова працуюць над прывічэннем студэнта любіць да мастацтва, да творчасці, над выхаваннем у ім высокую пачуцця разумення прыгожага ў мастацтве. Не выпадкова на дзяржаўным аказанне на гісторыі тэатра ў мінулым годзе на пытанне: «Які вобраз А. Н. Остроўскага Вы марыце сыграць у тэатры?» студэнт нашага інстытута адказаў: «Які дадуць»...

Трэба змяніць і практыку размеравання вытлумасіўкаў. Малады актёр павінен вымарскавацца не на фармальнае ацэнае адукацыі навуцальных устаноў Міністэрства культуры БССР, у выніку чаго тэатры атрымаваюць актёра, не ведаючы тэа, ці, як кажуць, купляюць «вата ў мяшкі». Віраўніў тэатраў павінны прысутнічаць на дыпломных спектаклях і падбіраць сабе патрэбных людзей.

Пасля выпуску студэнта інстытут павіна спінае ўсюкую сувязь са сваім выхаваннем, не счыняе за яго ростам, за дэсам у тэатры. Гэта асабліва ачуваецца ў практыцы работы Беларускага інстытута, які за дзесяць год існавання не арганізаваў ніводнай творчай сустрэчы са сваімі выпускнікамі.

К. Станіслаўскі заўсёды тлумачыў, што мастацтва тэатра—гэта творчасць паллага калектыву і галоўнае ў ім—актёр. У тэатрах усё жаўраў і напрамакў самай яркай сілай з'яўляецца актёр-прадвільнік, актёр-творца. Такага актёра трэба выхоўваць у сценах інстытута.

А. БУТАКОВ, дацент тэатральна-мастацкага інстытута

Багатыя творчыя задумы

Шырокімі творчымі задумамі вызначаюцца планы дэячой выкладчыка мастацтва БССР у сувязі з саракагоддзем савецкай ўлады.

...Мінск. Вуліца Дзімітравы. Вуглавым дом белага колеру, з 25-ці майстэрняў, якія ёсць у сталіцы рэспублікі, вострым арыентацыя тут... Тут працуюць жывапісы Я. Зайнаў, А. Гуель, Р. Курдзвіч, А. Шыбюў, Л. Рам, М. Манасон, Я. Крэйска, З. Паўлюскі і іншыя. У май-Крэйска, З. Паўлюскага не толькі жарты, але і скульптуры. Ён працуе ў двух жанрах. Вось скульптурны партрэт Героя Савецкага Саюза, выхаванца Мінскага аэракада Зялёнкіна. Побач з ім б'юст народнага артыста СССР Г. Габавана. Другі год З. Паўлюскі працуе над скульптурным партрэтам старшынні калгаса «Рассвет» К. П. Арлоўскага.

Лепка партрэта старшынні пачалася неперарывна ў калгасе «Рассвет», дзе З. Паўлюскі правёў доўгі працяглы час. Працаваць над скульптурным б'юстам К. Арлоўскага пачаў няўдзяка, Старшынні заўсёды азінаў і б'юстаў, на поўні, на фармах. Ён, натуральна, не меў вольнага часу для спакойнага прапрааня. Толькі вечамамі і ў навадло К. Арлоўскі згаджаўся на кароткія сеансы.

Праца З. Паўлюскага іпшэ не завершана, але ўжо «чарнік» скульптуры сведчыць аб правільным кірунку ў рабоце мастака. Скульптуру К. Арлоўскага аўтар мяркуе закончыць на працягу года.

З. Паўлюскі збіраецца іпшэ паманца кіраўніку на гістарычную тэму: «М. В. Фрунзе і А. Ф. Мяснікоў у рэакцыйнай газеце «Зваўла» ў 1917 годзе».

Побач майстэрня жывапісца Л. Рана. Ён таксама пачаў новае палатно, прысвечанае падаем Вялікага Кастрычніка. Весткі пра Ленінскі дэкрэт аб міры, аб змяні абласці ўсё Расію. З першага дня сацыялістычнай рэвалюцыі працоўны Мінск перайшоў на бок новай ўлады. А разам з Мінскам пад сігнаў Кастрычніка стала і ўсё Беларускае. Эскізы жарты Л. Рана «Весткі з Петраграда» даваў азінаўца з задумай будучага палатна... Ганак старожытнага памешчыцкага асяніка. Сёння, не бачуючы свавольнага пана, прышлі людзі па салухі гістарычны Ленінскі дэкрэт. Гро прывёў у вёску актэага-рабочы, які толькі што прыхаў з фронту. За плячымі ў актэага вытоўка. Прышлі праўнікі: ямы, слухачы заветныя, прасія Ленінскія слова.

А. Гуель і Р. Курдзвіч разам іпшэ карціну «Нікалай Остроўскі ў перады стварэння рамана «Як гартавалася сталь». Мастакі доўга рыхтавалі да гэтай работы. Яны наведвалі музей Н. Остроўскага ў Маскве, сустракаліся з людзьмі, якія блізка ведалі пісьменніка. Р. Курдзвіч, апрача таго, рыхтуе для выстаўкі жанравую карціну «Гарманіст ідзе».

Тэма новага палатна Я. Зайнава—«Засноўванне». А. Шыбюў мяркуе напісаць кампазіцыю «Ленін на Фінляндскім вакзале ў Петраградзе».

Я. САДУСКІ.

На здымку: З. Паўлюскі за работай над скульптурай К. П. Арлоўскага.

Думка і пачуццё

Апошні год даў беларускай літаратуры некалькі буйных твораў прозы. Большасць іх прысвечана хвалючым тэмам сучаснасці. У. Карпаў акачываў першую кнігу рамана «За годам год», які ачыніў надываць «творам аб будаўніцтве». У. Дзядзіцка ў сваёй апавесці «Над Нёманам» звартаецца да вельмі ўдзячнага матэрыялу аб жарты рабочых і савецкай інтэлігенцыі «Вец на свеце Масква» Г. Шчырабавы ўзнаўляе навіне Вялікай Айчыннай вайны.

Новае і свежае трэба вітаць і падтрымліваць, тым больш, калі справа ідзе аб такім важным, але мала асветленым і беларускай літаратуры «сучасце» народнага жыцця, як гараічная праца і побіт слаўнага рабочага класа. Кожны цікавы нарис, не гаворачы ўжо аб раманах ці апавесці, павінен чымсьці ўбагаціць літаратуру, спрымаць развіццю і паглыбленню пакуль што невялікай традыцыі нашай у гэтай галіне. Імяна таму, што традыцыя толькі складаецца, толькі пачынае ўваходзіць у шырокае рэчышча, вельмі важна на кожным пасасонным прыкладзе рабіць «выверку» знаходных пазыцый, стаіць пытанні аб саміх мастацкіх прыняццях і далейшых шляхах пошукаў галоўнага.

Нават калі гутарка ідзе аб творы пачынаючага аўтара, і тым не знімаецца і абавязку крытыкі патрабаванне глыбокай ацэны, ацэны з улікам стану і задач усёй літаратуры.

Апошнімі ўзораў ў літаратурна-мастацкай практыцы апошніх год даў падставу для пэдагагічнага парасіа, схематызмам увогуле і незарэчна-аднабаковымі апісаннямі вытворчых працэсаў у прыватнасці. У апошні час, здаецца нам, спрэчнае аб прынічэнні паказу працоўнага працэсу ўвайшла ў прывычку азінаў. Ліпер нічо, бадай, не будзе з сур'ёзным выкладкам разважак: ці патрэбна ў творы тэхніка. Калі герой—рабочы, дык у якіх сідэнічных павіны знаходзіцца яго вытворчая праца на заводзе і побіт, грамадскія і асабістыя справы... Відавочна, навоўкі

падобнае галінае аднае дагматызмам і якім наогул схематворныя спробы загадзя атрымаць адказ на ўсе пытанні, рэгламентаваць элементны будучага твора.

Навоўкі савецкі чалавек бачыць сідэніжыцу ў творчасці на варысць грамадства і найбольшыя задаткі яго асобі раскрывацца імяна ў націннай працы-творчасці, дык было-б горка за знычывую памылку ўважліва выраць працу з арганічнай для яго сферы, паабавіўшы яго паветра, яны дыхае, прастору, у якой жэііцца. Справа не ў тым, колькі гадзін будзе працаваць герой на фабрыцы ці будоўлі і—будзе разв'язана асноўны канфіліт, і—галоўнае заклучаецца па ўменні раскрыць праду чалавечай думцы.

Найважэйшыя з такімі патрабаваннямі да ацэны раду твораў апошняга года, мы з усёй вядомасцю бачым іх недахопы. Трэба адзначыць, што пры аналізе паходжаньня гэтых неахопаў крытыка адукацыя значную цікавасць сваёй задачы. І справа перш за ўсё ў тым, што знеіне як быццам адукацыйнае вырашанае загані метад. Тут не скажам, што найбольш характэрным недахопам а'зучэнца памылковы кірунак ізі ці сур'ёзна хіба ў выбары асноўных герояў. Наадварот, агульна ідыя, як правіла, бывае добрая. Што датычыць герояў, дык можна са здавальненнем падверсаіць, як станоўчы момант, імяненне пісьменнікаў да найцікавейшага аб'яўлення з прастымі людзьмі, прадвільнікам асноўнай масы нашых сучаснікаў. І хоць навоўкі знаціць сідэіау і канчаткова акресленае наву галоўнага корня неахопаў, мы наспраўне гэта зрабіць.

Нам здаецца, найважэйшым грэх у тым, што аўтары ідуць у сваіх творах не столькі ўглыб, колькі сідэіаўца даць агульным тып ці публіку рэвалюцыйнае характары. Звернемся да прыкладаў.

Агульнавядома, што антымізм—адна з істотнейшых рыс савецкага чалавека. Наўрад ці трэба даводзіць, як важна для літаратуры адлюстраванне гэтай вына-

чальнай якасці прадставініка савецкага грамадства. Па-сапраўднаму раскрыць прыроду савецкага антымізма—азначае ў мастацтве вельмі многае. На-першыя, антымізм неўможа адукацыя да нейкага аднастаўна-ружовага, сідэіаўна-радаснага настрою. Дух магутнага жыццёвага развіцця праўдліва па ўсёй галоўнай імяна талі, калі савецкі чалавек трапіць ў складаныя, нават трагічныя калізіі. Мастак не можа ўхіляцца ад абавязку прасачыць усё павароты асабістага лёсу чалавека, бо павінен бачыць і паказваць стан душы героя ў моманты цяжкіх выпрабаванняў яго асабістага, так і грамадскага парадку. Захалач можа ў чалавек моцнае пачуццё, калі яно выстопае як пачуццё разумення, асэнсаванае, узбагачанае высокароднай думкай.

На вялікі жаль, гэтым патрабаванням тэоры задавальняюць больш па тэматцы, чым па сваёй унутранай мастацкай сутнасці.

У асобных выпадках неўможа не азідуўляцца прымітыўнай прастадзейнасцю і навоўкі стварэннасцю, з якімі пісьменнік ракемаеуе чытачу чудаўнае якасці свайго героя. Байай аб першай і да апошняй староні апавесці «Вец на свеце Масква» з'яўляецца цэнтральнай героіні Ніны Ляўчук (ана-ж Наталія Луісэ) суправаджаецца азінаўшчоднымі хвалімі інструментаў заахалпена, блізкавай радасці, якія аўтар выклікае для азначэння антымізма героіні. Нахай сабе ў пачатку проста «явіна хміля і маладоў кроў і кілака ў навадзенаму дадэ», а таму героіні «бегла па вуліцах горада і, нібы азінаўма, усміхаўся кожнаму драўцу». Але горш за ўсё, што мала

Пімен ПАНЧАНКА

Новыя вершы Пірат

Жыў за морам капітан заморскі,
Самы далікатнейшы пірат,
І да нашых земляў чорнаморскі
Прыпляваў шматета бы ён рад.

Сустракалі, паціскалі рукі
І вай і наўняй пахвалыбой
То ў музеі, то ў Палаці навукі,
То на стадыён здаліны свой.

І пакуль там грузчыкі грузілі
Марганец ды ішную руду,
Ён любіў хадзіць па магазінах,
Дарчы умесці на хаду.

Ён купіў дзвуржымі калёсоны,
З пражкамі сталёнымі пасамі,
Панцік замшжакавага фасону,
Цацкі ідышкае красы.

Калі добрых рэчаў бровы хмурыў
Гэты палозачны марак,
Прадушчыні думалі — прядурак:
Не браў ніхто ў нас гэты брак.

Капітан, вясёлы кітры вораг,
Жор ікру ў камоце між сямброў;
І адвоўць кожны раз за мора
Ганьбу шырпартубаўскіх мастброў.

У яго там, дома, быў музейчык:
Абразы, матроскі, самавар,
У яго там, дома, рогаў нейчы
Чуёся, як вяртаўся гаспадар.

Над вадой і сушай дні ляцелі,
І адночы з рэйсу не прыбыв
Ён нічога.

— Што там, апунцелі
Краны ці спалы ўсё мароз?
Я не чуў ягонага адказу,
За яго я дам адказ такі:
Дзень-у-дзень каршыў у нашых касах
Выбываюць чыкі ў дзве рукі...

Дзе цяпер ён?
Дзе сціпаў у Бірме
Кішы ад іваніцкіх прызе?
Капітан, ча ўбачы нашай фірме
Болей мы не папоўнім наш музей.

Чаканне

Сады у радасным чаканні
Стаяць, набухшы ад расы.
Хрыпяць прыглушана ў тумане
Варон смяля галасы.

І ўсё амяла, нібы прыладзік
Вясны і ціпай пішчы.
А першы шпак, як домаўласнік,
Глядзіць скептычна з вышчы...

Я многа скептыкаў пабачыў
З душой, спустошанай далай;
У іх і ноў, і спрыт сабачы,
І болей рэзкага святла.

Лелья толькі што — яны адразу
Шукаюць хітра сто прычын...
Ты праб, мя, птушка, са абразу:
Мы тут, як кажуць, ні прычын.

Давай удзвух сустраем раніца
Сярод туманнай сівыні.
І я, стая, стаю ў чаканні
Праўрстыя, сонечнай вясні.

Трэснула, грукнула, грмынула з покатам,
Хлынула ілбала неба на дод.
(Вось і сямёноў саухам, покуль там
Творыць сядзіць над музэічнай нудой).
Сквозь баўскавы гарыч бы лічыльні-
каў,

Суткі ўсквалёвана даяць сабе.
(Прывастаючы хаваючы ў шчыліны,
Слоў кабінеты трыжонна сапе).

Травы ачмыцяцца, дрэвы памыюцца,
Лісьце не зломіць іх—стануць дужэй.
(Кажуць, што крытыкі больш не па-
мыляцца,

Бог беражонага не беражае),
Я наваліным люблю ачмычальня,
Што працінаюць да дона душы.
(Кажуць, не прымуць больш касы
ашчадня

У сейфы свае махляроў баршыні).
Смолкія пошкі маланай палушчаны.
Свежа і зелена. Яныя дні.
(Кажуць, што заўтра ўсе алаўшчыкі
Выступіць супраць сваёй балбаты).

Тэлевізар у кватэры рабочага

Ад пакупцы тэлевізара
скасар Мінскага вагонара-
монтажнага завода імя Мясні-
кова Пятро Балаславіч
Васюк думаў яшчэ год на-
зад, калі верхалам пачалі
стаўліць у цэнтры горада
вяслярную вышку. Зара-
бляў Васюк ідэя і за
два-тры месяцы мог лёгка
сбраць грошы.

Калі стала вядома, што
у бліжэйшы час пачнуцца
тэлеперадачы, Пятро Балас-
лавіч сказаў жонцы:
— Сям'я ў нас вялікая,
хадзіць у кінатэатр кожную
нядзелю не зусім зручна з
малымі дзецьмі. Можна ку-
піць тэлевізар?

Кніга пра Лёсю Украінку

Апошнія гады былі называ-
чай пэўнымі ў дэянасці укра-
інскіх літаратуразнаўцаў і кры-
тыкаў. За параўнальна невялікі
час імі выдзелена вялікая
дзюстка працаў па гісторыі
украінскай літаратуры. «На-
рыс гісторыі украінскай савецкай
літаратуры», рад манар-
графічных даследаванняў аб жыцці
і літаратурнай дэянасці выдат-
нашых пісьменнікаў і
на важнейшых гісторыка-
літаратурных і аэтычных
праблемах.

Значны падзеяй навуковага
жыцця братаў Украіны канца
мінулага года з'явіўся выхад у
свет манарграфіі А. Бабышкіна
і В. Курашова аб Лёсці Украін-
цы.

Есць пісьменнікі, творы якіх
абавязна цікавіць і хваляюць
чытача, зачароўваюць яго сваі-
мі магутнай ідэінай сілай і
выключнай пэтычнай прыга-
жосцю. Да ліку такіх выдатных
прадстаўнікоў мастацкай літа-
ратуры адносіцца і Лёся Украін-
ка. Вось ужо больш сарака
год аддзяляе нас ад яе смерці,
але пэўна з аднаго нам значна
бліжэйшы, чым была для
сваёй сучасніцы, бо мы больш
глыбока зразумелі сутнасць і
характэр яе неўміручай паэзіі,
больш поўна і ўсебакова асі-
міравалі яе творчасць.

Алег Бабышкін, Варшава,
Курашова, Лёся Украінка,
Жыццё і творчасць, Кіеў, 1955.

саваі ваянасці і велічыню
дэ жыццёвага шляху. У асобе
Лёсі Украінкі мы бачым вялі-
кага паэта і выдатнага грамад-
скага дзеяча. І невыпадкова
назвавай ярае жыццё і
нахвёнай творчасці, з'яўля-
юцца прадметам неаслабнай
увагі сучасных даследчыкаў.

Манарграфія А. Бабышкіна і
В. Курашова — вынік іх на-
стойлівай і працяглай працы, у
яй падагледжана шматгадоў
вопыт вывучэння спадчыны
паэта і разам з тым адкры-
ваюцца шырокія перспектывы
для пастаяннай і вырашана
новай тэарэтычнай пытанніў і
праблем.

Лёся Украінка — арыгіналь-
ны і своеасабытны мастак. Сябе
непасрэдна жыццёва на-
гляданні яна ўвасабляла ў па-
этычных вобразах, узятых з
гісторыі старажытнага Егіпта,
Італіі, Іспаніі, першых часоў
хрысціянства, з народнай міфа-
логіі. У далейшым мінулым ча-
рэйства пісьменніца знаходзіла
такіх прыкладных гераічнага
змаганія з тыраніяй і прыгне-
чэннем, якія натхнілі яе чыта-
чоў на ўпартаў і неперыміру-
мо барацьбу за сваё выва-
ленне ад ілбала прымуцы і
эксплуатацыі. Зворот да міну-
лага з'яўляўся на сутнасці са-
мым гарачым волікам на па-
дзё сучаснасці. Пэтычная
думка Лёсі Украінкі дунала ў
бяскраны прасторак мінулага,

а сама паэтка на працягу ўсё-
го свайго жыцця была пернай
дачай украінскага народа,
мужым і неперымірым зма-
гаром за яго лепшае будучае,
падлічаным прапагандастам
рэвалюцыйных ідэй алімам з
найбольш выдатных прадстаў-
нікоў перадавой украінскай лі-
таратуры дакастрычніцкага ча-
су, палітчыкам і сябрам Івана
Франка, Міхайлы Катюбіскага,
Ольгі Кабылянскай.

Беспрэчная вартасць кнігі
Бабышкіна і Курашова за-
ключаецца перш за ўсё ў тым,
што аўтары змагі правільна
раскрыць характар і сутнасць
сваёй творчасці Лёсі Украін-
кі, паказаць абумоўленасць
яе наладзімі задачамі грамад-
скага жыцця украінскага
народа канца мінулага і па-
чатку бугачага стагоддзю. Ма-
трыялаў і манарграфіі размерка-
ваны так, што творчасць паэ-
тэ разглядацца на шырокім
фоне грамадска-гісторычнага
жыцця народа. Аналізуючы
творы таго ці іншага перыяду,
аўтары даюць спачатку велі-
кі суслоў, але вырашана харак-
тарыстыку эпохі, стану грамад-
скай думкі, паказваюць адно-
сны Лёсі Украінкі да аэтуаль-
ных пытанняў часу, малюючы
вобраз яе як чалавек і грамад-
зяніна, а ўжо потым перахо-
дзяць да аналізу паасобных
твораў. Такі падыход дае да-
следчыкам магчымасць рас-

— Што-ж, можна ку-
піць, — аглядзілася жонка.
Праў некалькі дзён усе-
чары калі тэлевізар сабра-
лася ўся сям'я. Зайшлі ў
кватэру і суседзі. Усе чака-
лі пачатку перадачы. У на-
значаны час Пятро Баласла-
віч павярнуў ручку, і на
экране, быццам струмені
дажджу, замільгацелі лініі.
Потым лініі зніклі, і экран
пастыгел. Пачалася пера-
дача мастацкага кінофільма
«Сім».

З таго часу мінула два
месяцы. Тры разы ў тыд-
зень сям'я Пятра Баласла-
віча глядзіць тэлепера-
дачы.

Крыць веліч пэтычнага тален-
ту Лёсі Украінкі, вывіць глы-
бокую народнасць і рэволю-
цыйную накіраванасць усёй яе
творчасці.

Манарграфія Бабышкіна і Ку-
рашова дае цікавы матэрыял
для даследчыцкай гісторыі раз-
віцця марксісцкіх ідэй у Белар-
ушы ў канцы XIX стагоддзя.
Знаёмства Лёсі Украінкі з марк-
сістам С. К. Мержанскім мела
выключнае значэнне для раз-
віцця савецкага паэты. Ён
дапамог сваёй сям'яй пазна-
амацца з ідэямі навуковага
сацыялізма і стаць у далейшым
чыраў прыхільніцай іх. Многа
часу Мержанскі працаваў ў
Мінску. Неабходна заняцца
пошукам матэрыялаў аб
яго рэвалюцыйнай дэянасці.
Дружба Лёсі Украінкі і С. К.
Мержанска перарастае ў са-
асобны ўзаемаадносінны дзвух
перадавых людзей свайго часу,
яна з'яўляецца сімвалам адзі-
нага і дружбы перадавой ідэ-
ялогіі украінскага і белару-
скага народаў у іх барацьбе
з самаўладствам.

Новыя даследаванні нашых
сямброў радуюць нас і выклі-
каюць імкненне кіраўніа іх
папоўняць і пашырэнне іх
у рэвалюцыйнай дэянасці.
Дружба Лёсі Украінкі і С. К.
Мержанска перарастае ў са-
асобны ўзаемаадносінны дзвух
перадавых людзей свайго часу,
яна з'яўляецца сімвалам адзі-
нага і дружбы перадавой ідэ-
ялогіі украінскага і белару-
скага народаў у іх барацьбе
з самаўладствам.

Ю. ПШЫРКОЎ,
кандыдат філалагічных
наук.

Літаратурная спадчына Івана Вішанскага

У пасляваенны час Акадэмія
наук ССРП прыступіла да
выдання выдатных твораў
старажытнай пісьменнасці. У
серыі «Літаратурная помнік-
выдаўня» выйшла твора Івана
Вішанскага — аднаго з буй-
нейшых прадстаўнікоў тае
званай палеамічнай літаратуры
XVII стагоддзя. Ён увайшоў
у гісторыю украінскай і белару-
скай літаратуры і грамадскай
думкі эпохі феадалізма як пер-
шы таленавіты публіцыст-
макет, восткіны амаг за
нацыянальную незалежнасць
украінскага і беларускага на-
родаў ад панска-шліхецкай Рэ-
чы Паспалітай.

Багата літаратурная спад-
чына І. Вішанскага, якая зра-
біла ў свой час велізарны
уплыў на развіццё палеамічнай
літаратуры Украіны і Белару-
шы. Да апошняга часу былі ма-
ла вядома шырокаму колу чы-
тачоў. Нават для студэнтаў
філалагічных факультэтаў яна
была недаступна, таму што ні-
колі раней поўна не выдава-
лася.

Іван Вішанскі. Творы. Пад-
рыхтоўка тэксту, артыкул і
каментарыі праф. І. П. Ерміна.
Выдавецтва АН ССРП, 1955.

Літаратурную дэянасць Ві-
шанскага пачаў яшчэ да на-
роджэння ўні 1596 года. Перак-
аным дэмакрат, ён смела ў-
важваў свай голас у абарону
украінскага і беларускага на-
родаў у цяжкай перыяд іх гі-
сторыі.

Вішанскі рэзка крытыкаваў
уцёс феадалізмам над Рэчю
Паспалітай. Яго паноркі па
адрасу «всех обще в Лядской
землі жнущихся» — гэта абаві-
навачы акт, які ён праця-
ляў па чарае ўсім, каго лічыў
гаспадарам жыцця. Сацыяль-
ны прэтэст пасланіў Вішан-
скага па злобадзянісці і сі-
ле гучанія не мае сабе роў-
нага ва ўсёй палеамічнай лі-
таратуры яго часу.

Палеамічнае творы Вішанска-
га, сабраныя ім у сваёй часе
у «Кніжцы», адрозніваюцца ад
большасці твораў яго сучасні-
каў тым, што не маюць аб-
страктна-скалясцічнага, ба-
гаслоўскага характэра. Аўтар
белітасна выкіравае сацыяль-
ны і бугачыя заганы выцві-
шата духавенства каталіцкай
і уніятскай царквы. Ён абвіна-
ваціў рымска-каталіцкую царк-
ву ў тым, што яна загрузла
«во іны поганскі, гордосці,
власты, славе, багатстве і люб-
вы светае сего». На канкрэт-

ных фактах ён намаляваў ас-
крываю карціну таго, як суі-
ты — гэтыя верныя служкі і
місіянэры папы рымскага —
дапамагалі польскай шляхце
займаць украінскі і белару-
скае народы. Не абмыў Ві-
шанскі ў сваёй крытыцы і ка-
ралскага двара, «села вы-
крымаў хабарніцтва і прадла-
нась каралскай адміністра-
тэраў».

Валік майстар вострай па-
лемікі і агітаты, І. Вішан-
скі адважыў усе формы феа-
далічнай эксплуатацыі і вы-
казаў сваю глыбокую павагу
і спачуванне працоўнаму на-
роду. Аднак ён не змог пра-
панавал сваёй рэальнай па-
зітыўнай праграмы перабудо-
вы грамадства. Царству «дла-
вола-мірародска» ён супраць-
паставіў сваю сацыяльную
утопію «перстае божага», якое
магавалася яму ў вобразе Іза-
адаванай ім старажытнай
эвангельскай абшчыны,
заснаванай на братстве і роў-
насці ўсіх перад богам.

Жаданчы зрабіць свае творы
даступнымі для шырокага
кола чытачоў, Вішанскі пі-
саў проста, часта выкарыстоў-
ваў народныя выразы, народ-
ныя слоўнікі. Літаратурны стыль
яго палеамічных пасланіў па-
зней быў развіты ў рускай лі-

таратуры вядомым пратапопам
Алакумам.

Рэзюмэма кніга з'яўляецца
першым савецкім выданнем
твораў Вішанскага, якія яшчэ
ніколі так поўна і навукова
аргументавана не выдзеліліся.
Укладальнік кнігі І. П. Ермін
прабавіў выявіць і раскрыць
праўны і выпраўны памылі
дарэвалюцыйных выданняў,
але завана перагледзеў усе
вадомыя спісы твораў Вішанска-
га і навукова рэканструаваў
аўтарскі тэкст. У кнізе чытач
найдзе змястоўны артыкул аб
дэянасці і творчасці Вішан-
скага, дакладны архаграфі-
чны і яго твораў, розначы-
тныя спісы, паарэавае ка-
ментарыі і слоўнік незразумел-
ных слоў.

Студэнты, выкладчыкі літа-
ратуры, аспіранты і літарату-
разнаўцы атрымаю магчым-
насць пазнаёміцца з савецкі-
мі тэкстамі ўсіх твораў Ві-
шанскага і скалясі сабе гіста-
рычна правільнае ўяўленне аб
творчасці і дэянасці гэтага
навадзівага пісьменніка-па-
трыэта.

А. КОРШУНАЎ,
навуком супрацоўнік Ін-
стытута літаратуры і ма-
стацтва АН БССР.

75-годдзе Янкі Журбы

Споўнілася 75 год з дня нараджэння
старажытна беларускага паэта Янкі
Журбы (Івана Якаўлевіча Івашына).

Паэтычную дэянасць Янка Журба
пачаў яшчэ да рэвалюцыі: 16 ліпеня 1909
года на старонках газеты «Наша ніва» быў
надрукаваны яго першы верш «На беразе
Дзвіны». Дарэвалюцыйная творчасць паэта
развівалася пад уплывам уплывам паэты
Янкі Кушаля і Язуба Коласа. У яго пер-
шых творах адчуваецца шчырае любоў да
народа і яго долі, вера ў лепшую буду-
чыню. Вершы Янкі Журбы «Голае з'есікі»,
«Вокліч», «Не плач, сэрца» і іншыя пры-
сякнуты сацыяльным матывамі, у іх
гучыць заклік да барацьбы, ёсць шчырае
жаданне несці святло навуцы і асветы ў
народныя масы.

Асабліва расквітнела творчасць Янкі
Журбы пасля Кастрычніка. У 1924 годзе
выдзвіг зборнік вершаў «Заранкі», у якім
былі сабраны творы дарэвалюцыйнага
часу і першых гадоў Савецкай ўлады.
Вершы, якія пазней друкаваў паэт у газетах
«Звязда», «Савецкая Беларусь», «Чырво-
ная змена», у часопісах «Полымя»,

«Бяроза», — гэта гімн стваральнай пра-
цы савецкага чалавека.

Янка Журба многа і актыўна працаваў
у галіне дзіцячай літаратуры. Яго вершы
«Першыя сяжычкі», «Шпак», «Чытачка»,
«Восені» і іншыя стаі хрэстаматыінымі,
іх палюбілі юныя чытачы.

Наглядачы на свае гады і стан здароўя,
Янка Журба працягвае творчую працу.
У пасляваенныя гады выйшлі «Выбраныя
творы» і два зборнікі для дзяцей — «Дзе-
стаўкі» і «Сонечная раіца».

У сувязі з 75-годдзем Янкі Журбы
праўленне Саюза пісьменнікаў БССР па-
слало юбілею прывітальную тэлеграму,
у якой гаворыцца: «45 год Вы працуеце
на ніве роднай беларускай літаратуры,
з'яўляецеся яе сумленным працаўніком.
Вашы вершы, шчырае, простае, пра-
ніжнёнае, помніць і любіць людзі не
аднаго савецкага пакалення. Яны славіць
вашу пудоўню краіну, роўную прыроду,
працу і шчасце нашых сучаснікаў».

Ат душы жадаем Вам, дарагі Іван Якаў-
левічу, доўгіх год жыцця, добрага здароўя,
новай творчай радасці».

Без належнай увагі

Адкрытыя канцэрты, якія наладжваюць
сіаімі прафесарска-педагагічнага ка-
лектыву і студэнты Беларускай кан-
серватры, з'яўляюцца велікі цікавымі.
Добра праведзены тэматычныя канцэрты,
прысвечаны творчасці кампазітара Тае-
сэва, дэсцігоддзю з дня смерці венгер-
скага кампазітара Веаа Бартока, цяка
канцэрты ў сувязі з 200-годдзем з дня
нараджэння вялікага аўстрыйскага кампа-
зітара Мадарта.

Удальмі былі паказаны кампазітарскай
моладзі, калектываў сімфанічнага ар-
кестра, народных інструментаў, канцэрты
выпускнікоў. Але, наглядзічы на тое,
што гэтыя канцэрты велікі цікавыя пра-
цоўнікам і музычнаму грамадскаму Мінску,
іх эфектыўнасць пакуць што яшчэ невялі-
кая.

Выпускаючы афішы, дырэктры кан-
серватры піша, што ўваход на канцэрты на
запрашалыных білетах. А гэтыя білеты па-
смылаюцца толькі ўстановам культуры. І
таму часта велікі цяжка на зместу і
жанраў канцэрты праходзіць у напалоў
пустой і да таго-ж невялікай але музы-
чнай школы. Запрашалыны білеты тра-
бавіліся на прадырменствы, студэнцкай
моладзі горада.

Адміністрацый кансерватры вярта
было-б прадумаць пытанне аб арганізацыі
канцэрты ў рабочых клубах, у вышэй-
шых навуцальных установах і г. д.

Велікі шкода, што на канцэрты рэдка
можна ўбачыць кіраўнікоў операга тэатра,
філармоніі, Камітэта радыёіафарма-
цыі і ішн. А ім павіна быць даведа не
ўсё роўна, каго і як рыхтуе Беларуска
кансерватры.

Наогул трэба скаляці, што і пасты
скачаны кансерватры моладзі не заў-
сёды адчувае увагу да сябе з боку музы-
чных арганізацый. Філармонія не пра-
дзіць сістэматычна твораў паказу ма-
ладзых выканаўцаў, канцэрты маладзых
піністаў, скрыпачоў, вакалістаў. Чаю,
напрыклад, няма канцэрты таленавітых
маладзых піністаў Фаміной, Палівода,
Бяльконі, Рахлені, скрыпача Гараліка,
вакалістаў Гуценіч, Гушакава і Самар-
дава? Не велікі часта мы чуюм па ра-

дыё творчыя выступленні нашых маладзых
выканаўцаў.

Калі ў даваенныя гады на ўсесаюзных
конкурсах беларуска музычная моладзь
забіла значнае месца, дык за апошні перы-
яд нікога на конкурсы і фестывалі ча-
мусці не пасылаюць.

Трэба па-спраўданаму ўзяцца за пад-
рыхтоўку і старанна неадходных твор-
чых умоў маладзых выканаўцаў, выдзель-
наму для ўдзелу на Усесаюзным фе-
сывалаў моладзі ў Маскве.

Гаворачы аб педахопах канцэртнай ра-
боты Беларускай кансерватры, нельга
не адзначыць адсутнасць канцэртыў белару-
скай музыкі. А магчымасці для такіх
канцэртыў велікі вялікія на ўсіх кафедрах,
заходнеўрапейскай музыкнай студэнты
паўніны мець у сваім репертуары творы
беларускіх кампазітараў. Тым больш, што
ў нас ёсць даволі значная колькасць доб-
рых твораў беларускіх кампазітараў у га-
ліне камернай, вакальнай, фартыяннай і
інструментальнай музыкі. Кансерватры-
ямак на сваіх канцэртах недастаткова
прапагандавае гэтую музыку.

Педахопам у канцэртнай рабоце з'яў-
ляецца і адуэнтаць паказу асобных клас-
аў. У Маскоўскай кансерватры канцэрты
класаў асобных прафесараў з'яўляюцца
асновай педагагічнай работы, таму што
яны пубав з выяўленнем ведаў студэнтаў
паказваюць і творчы рост выхавальцаў-
педагагаў.

Пераважна большасць рэспублікан-
скіх кансерватры ўшодга паказвае
свае работы ў Маскве. Гэтыя паказы і
да нашай кансерватры маглі-б з'явіцца
вялікім стымулам у паліпніюнай рабоце.
Кафедры маглі-б аб'явіць конкурсы на
лезнае выканаўцае мастацтва і пазнаёміць
музычнаму грамадскаму стаціны нашай
Радзімы, тым больш, што таленавітае
моладзь у нашай кансерватры ёсць. Але
такія творчыя спрабавачы наша кан-
серватры талсама не практыкуюць.

М. БЕРГЕР,
прафесар кансерватры.

Да адкрыцця сезона ў цырку

У мінскім цырку пачалася падрыхтоўка
да адкрыцця сезона. У першай праграме,
якая будзе паказана ў пачатку мая, выступіць
заслужаны артыст РСФСР Караніч
з групой клоунаў.

Мінскія глядачы пазнаёміцца з групай
палятам бел сёкі з удзелам артыстаў
Вязавых. Сваё мастацтва пакажуць кана-

таходны пад кіраўніцтвам народнага арты-
ста Дагестанскай АССР Галды-Курбанова.

У Мінску пачынаюць заслужаны арты-
ст РСФСР естры Кох. Мадэльшы цырк
пакажа заслужаны артыст РСФСР Філатоў,
Міркуючыя гасотры цыркаў краін народнай
дэмакратыі.

Уладзімір КАРПАУ

ВАЛІНА ГОРА

Урывак з другой кнігі рамана «За годам год»

У Саюзе пісьменнікаў БССР

Абмеркаванне рамана „Крыніцы“

ПІСЬМЫ У РЕДАКЦЫЮ

Кожны год новы загадчык

Сем год вандруе Мархаўшчыцкая хата-чытальня Стаўбунскага раёна з аднаго прыватнага памішкіна ў другое. За гэты час змянілася і сем яе загадчыкаў. Ніхто з іх ніколі не клавішаў аб тым, каб па-спраўядліва наладзіць работу хатчытальні.

У калгасе «Краіна Советаў» многа моладзі і камсамоўцаў. Яны жадаюць удзельнічаць у гуртках мастацкай самаадукацыі. Але і новы загадчык хатчытальні Г. Сергеевіч не думае наладжваць работу. Яна не прапанаваў мастацкай і сельскагаспадарчай літаратуры, не праводзіць канферэнцый чытачоў і калектывных чытак. Дзве тыдні кожны ляжачы ў беспарудку, запамінае, а некаторыя нават без вокладак многіх старонак.

Чытан у хатчытальні—радкі госяў. Ён заходзіць сюды толькі тады, калі патрэба на абмяну кнігі.

Раёнаму адукацыі культуры трэба звярнуць увагу на становішча ў хатчытальні.

Уд. ВІНАГРАД.

Наспеўнае пытанне

З кожным годам у Слуцку павялічваецца лік жыхароў. За пасляваенныя гады ў горадзе з'явілася 13 новых вуліц. У сваю чаргу расце і лік чытачоў. Калі ў 1946 годзе гарадскую бібліятэку наведвала 300 чытачоў, дык цяпер іх тры тысячы.

Між тым памішкінае, у якім сёння размешчана бібліятэка, не адпавядае сваёму прызначэнню. У трох невялікіх пакоях плошчай па 18—20 кв. метраў няжка разарнуць як след работу кнігі. Кнігі стаяць не толькі на падлогах, яны ляжаць і на падлозе, над сталамі, на лядокавіцах. Чытальня зала не можа змясціць усіх жадаючых.

Бібліятэцы патрэбна больш прасторнае памішкінае.

М. ТЫЧЫНА.

Аб незаслужана забытых

У апошні час на экраны ляхых кінотэатраў з'яўляюцца многа новых фільмаў. Але гэтага недастаткова, каб задаволены патрабаваннямі глядача. Ад фільма да фільма прыходзіцца чакаць самае малое тыдзень. Між тым ёсць шмат кінокартін, якія ўвайшлі ў залатую скарбніцу савецкай кіномастацтва, цікавыя да іх не змяшчаюцца. Убачыць-жа іх сёння на экраны кінотэатраў Мінска цяжка. Здавалася-б, такую функцыю павінен выконваць кінотэатр фальклорнага фільма. Але дзе там! Азімны, што адпавядае назве «Азімны», з'яўляецца тое, што тут наладжан паказ фільмаў, якія толькі дэманстраваліся ў іншых кінотэатрах горада. За апошнія тры месяцы з фільмаў «Падняцкі», «Арышчанскі» і іншых адміністрацыя кінотэатра не лічыцца з інтарэсам глядача. Неабходна, каб работнікі кінотэатра задумаліся над гэтым і наладзілі дэманстрацыю незаслужана забытых фільмаў.

І. ЧЫГРЫНАУ.

студэнт 4-га курса БДУ імя В. І. Леніна.

У Беластоку, дзе калісьці Кастусь Каліноўскі араўваў сваю «Мужыцкую праўду», у сакавіку 1956 года пачала выходзіць газета «Ніва» — орган Беларуска-грамдаска-культурнага таварыства ў Польшчы. Ужо ў першых нумарах «Ніва», з якім нам давёлося знаёміцца, відна імяне рэдакцыі лях сваім чытачам цікавы і разнастайны матэрыял, аб якім беларусы Беластоцчыны і Савецкай Беларусі, аб навінах у свеце, знаёміцца з мінулым свайго краю.

Вось нумар ад 15 красавіка 1956 г. На першай старонцы артыкул старшні Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства Аляксандра Давідзюка «Нашы задачы», у якім узята мацярыял па пытаннях грамадскай і культурнага жыцця беларускага насельніцтва ў Польшчы. На гэтай-жа старонцы прыгожыя фотаздымкі «Воера Кішэва і Суваляка» і «Слуцк — старажытная ратуша» і тэксам верш Генрыха Гейнэ «Ларэля» з тэксам вершам імяны мовы Ю. Гаўрука. На трэцяй старонцы палубка «3 Савецкай Беларусі» дзе паведамляецца аб прывесены К. Крапіва званыя народнага пісьменніка, аб выданні падручнікаў Вучэбна-педагагічным выдвецтвам БССР, карэспанданцыя з Кобрына, Брэста, Лодзі, аб пачатку вяснянай работ артыку «Так маіне дружба» — пра польскіх студэнтаў у Беларуска-дзяржаўным універсітэце імя В. І. Леніна.

Карысна і добрае справу робіць рэдакцыя «Ніва», зямліцы сваіх чытачоў з лепшымі творами пісьменнікаў Савецкай Беларусі. На старонках газеты былі надрукаваны вершы Я. Купалы «Спаўнячы», К. Крапіва «Жаба ў калінах», М. Танка «Спакойная ноч», П. Панчалкі «Мінскі сад», К. Булькі «Любю», апавяданне Я. Брыля «Зялёныя каліны», творы маладых ляху Н. Пявелькі і П. Макаля.

Усімёрнай падтрымкі заслугоўвае і ініцыятыва ў справе збору ўзораў народнай творчасці. У нумары ад 25 сакавіка 1956 г. аб'яўлены рэдакцыйны конкурс у Беларуска-культурным таварыстве конкурсу на збор і запісванню народна-навуковых твораў. Характэрна, што «Ніва» падае ў гэтай справе добры прыклад, варты пераважання і нашымі газетамі. У кожным нумары ёсць тэкст беларускай народнай песні з нотамі, друкуецца цікавыя прыказкі, прымаўкі і загадкі.

Многа цікавага ў рэдакцыі «Гумар і сатыра». Асабліва выдатна гумарэскі Дняздык Лявона («Сямейная парада», «Самахваля», «Святое жыццё»). Напісанне яны жывы і востры, у іх умела і транспа выкарстоўваюцца допісы чытачоў.

Выданне Беларускай газеты ў брацкай Польшчы — яскравае сведчанне вялікай і шчырай дружбы беларускага і польскага народаў.

Галоўны рэдактар Васіль Вітна.
Рэдакцыйная калегія: Зайр АЗГУР, Дамітр АРЛОУ, Уладзімір АЛЮШІНАУ, Алякс Бацька (намеснік галоўнага рэдактара), Васіль БУРНЮСАУ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Ірына ЖДАНОВІЧ, Павел КАВАЛЕУ, Барыс ЖУКОВІЧ.

Валя вярнулася дамоў расстроена, пакрыўджана і разубодана. Пакойчык, які яна з дапамогай рэдакцыі нядаўна атрымала ў новым доме, быў на трэцім паверсе. Сцены лясчэнай клеткі пахлі малянавай фарбай, і, узяўшыся да сябе, Валя, якой вывайна падабаўся гэты пах, удыхала яго сёння з пацудым прыкрасці—гэтак-жа пахла пірамідак, што паставілі на магіле ка-стусевай маці. Нежагоны распунаўшыся, яна кінула паліто на спілку крэсла і лоўга не ведала, за што ўзяцца і што рабіць. Валя галава етмленасць адбавіла сілы. Але ўсё-ж трэба будзе ішці рабона. Валя ўзяла рунікі і пайшла ў ванную памішка.

Пацудушы шум вады, у калідор выйшла суседка — поўная, раскулочаная, з абыва-кавым заспаным тварам.
— Я думала, зноў крап не закруцілі, — сказала яна, унікаючы невядома каго і нечага чачаючы.
Горад усё яшчэ абслугоўвала адноўлена ў першыя дні старыняна даваенная вала-качка і вады, асабліва ўдзельні, калі пра-цавалі падпрыемствам, не хапала. Гэта часта прыводзіла да самых нештаскіх не-паразуменняў. То дхнушыся раптам вада будзіла ўсіх сарод ночы, то, перанопіўшыся рававіну, залівала кухню, і з другога па-кава прыбывалі абураныя жыхары, то па-на-чынала капляць са столі, і прыходзілася звяніць яна на службу рабоніку гарадскай пракуратуры, які жыў на чвэртым паверсе і кватэра якога была амаль заўсёды за-мкнёная. Валя ставілася да ўсяго гэтага як да пацешных выпадкаў, і гэта крыху псавала яе адносіны з суседкай, якая вы-мушана была ўзяць на сябе клопат са-чыць за ваюю.

— Не, гэта я, Тацяна Цімафееўна, — ад-казала Валя, хоць дзверы ў ванную былі адчынены і суседка, безумоўна, бачыла яе. Тацяна пачала гаварыць з ног да галавы і моцна паддалася да сябе, а Ва-ля — мусіць, што, што быў пакрыўджан-ны і расстроена — усюмоўна, як адной-чы гэтай дэбелітай з жымавом, жанчына танавала на сваіх імянінах і ўвесь час спакушалына трымаючы губы трубаквай, нібы свістала, а потым, ужо за сталом, не-калькі разоў, укладваючы ў словы свой сямі і дзятчы іх дасціпнымі, паўтарала, што з мужчынскіх руж не вават гэта здаецца смач-нейшым.

Валя стала зусім нядробра. Яна хуценька скончыла ўмываньня і, на хадзі выціраючы твар рунікам, вярнулася ў пакойчык. З га-лява не выходзіла пакаванне, Аляшка.
Чаму адносіны паміж людзьмі такія складаныя? Чаму яны часта залежаць ад такіх умоўнасцей, над якімі абавязкова трэба было-б узяцца? Чаму часта чалавек робіцца нявольнікам самога сябе? Наўжо яны з Аляшкам не могуць застацца сабра-мі? Ну, ніхай каханьня ў іх не атрымалася. Ніхай яны не вават у нечым памыліліся адно ў адным. Але гэта зусім не азначае, што яны павіны быць ворагамі і ненавідзець адно другога. Паміж імі было столькі добра-раў і мінулага, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі! А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

— Як ён зірнуў на не! З якой лютай ня-васцю кнігу: «Дзікі пач адсюль!» Ён, вядома, лічыць яе віванатай не толькі ў сваіх пакутах і ўпінжэннях, але і ў самой смерці маці. Але-ж гэта наўрад! Яе вinya толькі ў адным — што яна не здолела кахаць яго дадэй. Дзі ці вinya гэта?
І ўсё-такі Валя хацелася плакаць і мучыць сябе. Не знаходзіцца час месца, да болю закусішы сагнуці ўказальны палец, яна захадыла па белым пакойчыку. З гэтых мучэнняў і думак Валя вывёў стук у дзверы. Ззіўленая, што нехта прышоў да яе ў такі час — калі суседзі пачаюць-быць трэба, яна проста крычала з калідор-ва — Валя сказала, а значыць, маглі быць і ў будучым... Яна і Кастусь — ворагі!
А праз гэта наўрад ці перастаюць.
Гэта было дзіўна, можа, нават невера-родна, і ўсё-такі было фактам.

Учора, сядзячы на стаханавіскім лектары, яна так многа думала пра яго. Марыла, размаўляла ў думках, старыняна падбіраючы словы, ахвоняла светлым натхненнем. Жыло жаданне зрабіць для Васіля Пятровіча нешта значнае; думалася, ніхай нават здарыўся-б ліхі выпадак, толькі каб можа было пасля правіць сваю адданасць, са-махвадэрным чынкам адхілішы ад яго бяду. Захалялі яго планы і справы, хацелася быць яго палемікам і паматаць, памагаць, на колькі стала-б сілы... А вось зараз усё гэта імяннына страціла энсі, стала здавацца недаручным, ганебным! Ніхай нават усё, што пачула яна ад Веры Антоўнаўны, хлусня і злыя нагаворы. Але яе словы, як-бы раскраслі перад Валію адва-ротны бок свайх адносін з Васілём Пятровічам, паказалі, якімі яны могуць паўстаць у вачах іншых.

Некалькі дзён назад яна забягла да Зосі — проста так, пагутарыць, адвясці ду-шу. Там кніжачка і цётка Аня. Паматаю-чы Зосі пачыналася на пыліцы палатно, цёт-ка будзённым голасам расказвала гісторыю — адну з тых, што звычайна ханчэю-ка страцінам. «І гэта ж, каб яна, дзятчун-ка! — казала цётка Аня, журботна ківа-ючы галавою. — Хіба можа, У іх-жа усё свабодна? Яна бачыла неспрытнае і не-бяспечнае ўжо ў тым, што дзятчунка за-сталася пры пэўных акалічнасцях адзі-надзі з мужчынам, які ўжо не быў хлоп-цам. Зосі старалася перавесці гаворку на іншае, але старая ўпарта не хацела забавіцца на пачунальняк, ёй ёй здавалася, гісторыя і ўсё гаварыла і гаварыла, што ў жанатага адносіны да жанчыны зусім іншыя і глядзіць ён на ўсё значна прасцей».

Валя тым не вельмі паверыла цётцы Ані. Ды словы — страшныя сіла. «У пачатку было слова» — так уцялялася ста-ражытнаму нават старыняна свету! І шпэр, сабраўшы ў адно, яны ляглі на Валю жа-хлівым шкаржам. І ўсё-такі, зрабіўшы нама-ганне, жадаючы ў нечым пераканання, яна зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў вачах Васіля Пятровіча імян-на згас, твар пачаў быць амаль яму стала холадна. Васіль Пятровіч паманушы — быў нешта адказаў на гэты позірк, які збываў зноў узяла на Васіля Пятровіча позірк — насцеражона, перыкхлівы, амаль воражы.

Валю ў